

Література

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (в ред. від 18.11.2012 р.) [Текст] / Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №.41.
2. Трегобчук В. Ресурси – екологічна складова національної безпеки [Текст] / В.Трегобчук // Економіка України – 1999. - №2. – С.4 – 15.
3. Царенко О.М. Основи екології та економіки природокористування [Текст] / О.М.Царенко, О.О.Несветов, М.О.Кодацький. – Суми: Університетська книга 2004. – 400с.
4. Веклич О. Урахування природного капіталу як базового компонента економічного розвитку країни [Текст]/ О.Веклич, // Економіка України. – 2008. - №10. – С.62 – 68.
5. Экологический контролинг – инструмент экоменеджмента [Текст] / Кирсанова Т., Кирсанова Е., Лукьянихин В. // за ред. В.Лукьянихина. – Сумы: Козацький вал, 2004. – 222с.

Олексій КРАСНОРУЦЬКИЙ

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

СТРУКТУРНІ ТА ГАЛУЗЕВІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Суспільно-економічні та політичні трансформації в державі супроводжуються гострими кризовими явищами, специфіка яких потребує глибокого вивчення. Ринкові трансформації в аграрному секторі мали руйнівні наслідки. Уже в 1999 р. спад сільськогосподарського виробництва досяг критичної риси: обсяг виробництва валової продукції знизився у всіх категоріях господарств у два рази, а в сільськогосподарських підприємствах – в 3,5 рази. Абсолютні значення обсягів виробництва валової продукції в найуспішніші для його розвитку 2007 р. та 2011-2013 рр. не досягали рівня навіть 1990 р. У 2013 р. обсяг валової продукції сільського господарства все ще на 29 млрд. грн у постійних цінах 2010 року був менший за обсяг 1990 р. [1]. Не спостерігалось особливо позитивних зрушень у розвитку АПК і в подальші періоди [1, 2]. В свою чергу, зростання частки аграрного сектора у ВВП держави зумовлене не стільки зростанням результативності основної діяльності його суб'єктів, скільки абсолютним зменшенням бази визначення.

Вітчизняне аграрне виробництво знаходиться під впливом наслідків негативних структурних зрушень. Якщо в 1990 р. на частку сільськогосподарських підприємств доводилося 68,4 % загального обсягу виробництва валової продукції сільського господарства, то в 2013 р. – тільки 50,7 % [2, С. 37], і це за умови зміни у методології статистичних розрахунків, а саме включення до категорії підприємств більш широкого, ніж у 1990 р., кола суб'єктів економічних відносин, та застосування методів збору інформації про

обсяги виробництва у господарствах населення, які, м'яко кажучи, викликають певні сумніви.

Істотні деформації мали місце й у галузевій структурі. Більшою мірою спад виробництва торкнувся галузей тваринництва: обсяг валової продукції знизився у всіх категоріях господарств у майже два рази, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – в 2,5 рази. В 1990 р. питома вага валової продукції тваринництва в загальному обсязі валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств становила 48,5 %, а в 2013 р. – лише 30,5 %, у сільськогосподарських підприємствах, відповідно, — 40,7 та 24,7 % [1, С. 5].

Вказані структурні зрушення на фоні теперішнього вектора прагнень України до поглиблення інтеграції у світовий економічний простір залишають небагато шляхів розвитку товарної спеціалізації експорту та, відповідно, галузевої структури внутрішнього виробництва. Останнє обмежуватиме і розвиток експортного потенціалу аграрного сектора національної економіки, і імплементації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку його суб'єктів. Фактично поглиблюватиметься монокультурна спеціалізація з галузевою деформацією внутрішнього виробництва в бік пріоритету рослинництва. Нажаль, такі обставини не сприятимуть ані стрімкому розвитку суб'єктів вітчизняного агровиробництва, ані вирішенню низки проблем, що лежать в соціальній площині, зокрема, в частині забезпечення зайнятості сільського населення та припинення його відтоку з сільських територій.

Аналіз тенденцій розвитку аграрного сектору вітчизняної економіки в контексті викликів сьогодення та деформації пропорцій відтворювального процесу зумовлює необхідність критичного перегляду принципів здійснення регуляторних впливів на аграрне виробництво та аграрний ринок. Метою даної публікації є формалізація зазначених проблем, імперативів та обґрунтування необхідності корекції доктрини аграрної політики держави.

Глибокою проблемою інтенсивного розвитку агрохолдингів, як пріоритетної на сьогоднішній день форми організації агробізнесу залишається галузевий баланс в їх спеціалізації. Лише шість з двадцяти найбільших агрохолдингів розвивають тваринництво, як один з напрямів своєї спеціалізації. Зумовлене це, передусім, загальними тенденціями розвитку товарного виробництва в сільському господарстві держави. Галузі тваринництва у своєму розвитку потрапили під вплив тих же факторів, що й сільське господарство в цілому. Визначальним було катастрофічне падіння споживчого попиту на продукцію тваринництва через зубожіння основної маси населення. Це обумовило низькі ціни й збитковість виробництва та реалізації продукції. Руйнуючи на початку реформування великотоварне виробництво, проблему збільшення виробництва продукції тваринництва сподівалися вирішити за рахунок господарств населення. Втім, реальна практика довела неефективність такого шляху розвитку. У минулому господарства населення відчували потужну підтримку з боку колгоспів і радгоспів. Це безперечно й не вимагає особливих коментарів.

Що стосується фермерських господарств, то в 2013 р. на них припадало 11,4 % сільськогосподарських угідь і 13,1 % ріллі, однак їх питома вага в загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства становив усього лише 6,3 % (в обсягах виробництва продукції рослинництва й тваринництва відповідно 8,6 і 1,7 %) [10]. Через екстенсивний характер виробництва, дуже слабку технічну оснащеність ці суб'єкти сфери виробництва значно уступають сільськогосподарським підприємствам по врожайності основних сільськогосподарських культур, до того ж мають деформовану галузеву структуру: в 2000-2013 рр. питома вага продукції тваринництва в загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства коливався в межах 7,2-17,0% [2].

Отже, без усунення галузевих деформацій побудувати раціональний виробничий тип і систему ведення сільського господарства неможливо.

Негативні тенденції в розвитку аграрного сектору національної економіки значною обумовлені суб'єктивними причинами. Забезпечення продовольчої безпеки країни й формування збалансованого ринку можливо тільки на основі відродження великих спеціалізованих сільськогосподарських підприємств із поступовим переходом їх до моделі розвитку інтенсивного типу з подальшим поглибленням агропромислової інтеграції, тобто із формуванням можливостей для створення більших розмірів доданої вартості всередині агропромислового виробництва держави та її внутрішнього ринку. Дві інші форми – фермерські господарства й господарства населення мають доповнювати процеси формування внутрішньої пропозиції продовольства продовольства. Успішний їх розвиток можливий тільки за умови тісної кооперації й інтеграції з великими сільськогосподарськими підприємствами. Все це потребує критичного перегляду аграрної політики держави, яка не виконала дотепер свого цільового призначення.

Література

1. Валова продукція сільського господарства України: [Статистичний збірник]. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 21 с.
2. Сільське господарство України за 2013 рік : [Статистичний збірник] / За ред. Н.С. Власенко. — К.: Державна служба статистики України, 2014. – 392 с.
3. Соловьев Н.Ф. Динамика воспроизводственного процесса в аграрном секторе экономики Украины в контексте рыночных трансформаций / Н.Ф. Соловьев // Вісник ХНАУ. – 2008. – №7. – С.35-46.
4. Лукінов І. Продуктивні сили села – основа його відродження і прогресу: Вибрані праці: У 2-х кн. Кн.2. –К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 794с.
5. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України: [Наук.доп.] / За ред.Л.І.Лукінова та П.Т.Саблука // Економіка АПК. – 2000. – №8. – С.3-36.
6. Юрчишин В. Формування і системний розвиток новітньої державної аграрної політики / В. Юрчишин // Економіка України. – 2007. – №10. – С.4-14.
7. Амбросов В. Я. Зібрання наукових праць. Т.5 Економічні умови відтворення сучасних агроформувань. / В. Я. Амбросов. – Х.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 477 с.

8. Топ-20 агрохолдингів України: [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ukrapk.com/news/ua/top_20_agroholdingov_ukrainy.html — 05.08.2015.

Максим КРОПИВКО

Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», м. Київ

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА У ГОСПОДАРСТВАХ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ Й УПРАВЛІННЯ

Враховуючи специфічні особливості функціонування господарств населення, особливо особистих селянських господарств, які є основними виробниками сільськогосподарської продукції цієї форми господарювання, найбільш реальним шляхом збільшення їхніх доходів є розвиток тваринницької галузі. Проте такий розвиток стримується наступними основними факторами:

а) великою трудомісткістю робіт по догляду за худобою та трудозатратністю їхньої відгодівлі;

б) недостатністю земельних площ у більшості господарств населення для вирощування необхідних кормів;

в) занадто низькими цінами на продукцію тваринництва, які встановлюють на продукцію господарств населення посередники та переробники;

г) нерозвиненістю та утрудненістю доступу до системи ветеринарного обслуговування, інфраструктури первинної переробки й збуту вирощеної господарствами продукції.

Враховуючи зазначене, а також приймаючи до уваги давні традиції українського селянства щодо гуртової праці, у т.ч. й випасання худоби на громадських пасовищах, чи не єдиним шляхом розвитку тваринництва у господарствах населення є об'єднання їхніх можливостей шляхом створення громадського кормовиробництва.

Разом з тим, як показало опитування, члени господарств населення у силу різних причин, у т.ч. й матеріальних чи психологічних, ще не готові або не в змозі об'єднати свої зусилля для реалізації задуму зі створення такого кормовиробництва. Тому, в умовах децентралізації влади й управління, ініціатором створення громадського кормовиробництва має стати орган самоврядування сільської територіальної громади, у розпорядженні якого знаходиться необхідний обсяг земель (землі запасу, невитребувані землі, неугіддя тощо) та, у разі створення відповідного господарюючого суб'єкта для надання виробничих послуг, може згуртувати членів домогосподарств для ведення спільної діяльності. При цьому місією такого господарюючого суб'єкта має бути, насамперед, забезпечення потреб членів домогосподарств у необхідних кормах і послугах, а також розвиток виробничої інфраструктури сільської територіальної громади.

Таке підприємство-інтегратор для своєї успішної діяльності має мати: